

Степан БІЛОСТОЦЬКИЙ

Львівський національний університет імені Івана Франка,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри давньої історії України
та спеціальних галузей історичної науки історичного факультету
stepan.bilostotsky@lnu.edu.ua
ORCID: 0009-0000-7475-1892

ЗАСАДИ ПРОВАДЖЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВ У ПРАКТИЦІ АДМІНІСТРАТИВНОГО ТРИБУНАЛУ АВСТРО-УГОРЩИНИ (1876–1914)

<http://doi.org/10.23939/law2025.46.023>

© Білостоцький С., 2025

Стаття присвячена дослідженню засад розгляду адміністративних справ суб'єктами владних повноважень та Адміністративним трибуналом Австро-Угорської конституційної монархії. Конституційне закріплення принципу розподілу влади, суверенітету народу, парламентаризму, демократизму, самоврядування територіальних громад, прав і свобод громадянина, судового захисту прав громадян, відповідальності органів державної влади перед громадянином та створення адміністративних судів стали важливими гарантіями розвитку правової держави. Функція захисту прав громадян від адміністративних органів влади та місцевого самоврядування покладалася на адміністративні суди. У Європі на початку XX століття функціонували англійська та континентальна моделі адміністративного судочинства. Остання охоплювала французьку, пруську та австрійську моделі. Характерною особливістю австрійської моделі було те, що складалося з однієї судової інстанції – Адміністративного трибуналу, юрисдикція якого поширювалася на всю територію держави, діяльність відповідала принципу поділу влад. Рішення Трибуналу мали характер прецеденту.

Адміністративний трибунал виступав винятково судом касаційної інстанції, не розглядав справ по суті, лише залишав в силі чи скасовував оскаржуване рішення або відправляв справу на новий розгляд.

Розгляд публічних спорів у порядку адміністративного оскарження та судового захисту здійснювався з дотриманням законом гарантованих принципів: права на судовий захист, гласності, безпосередності, усності провадження, права на правову допомогу та обов'язковості судового рішення.

Розуміння правових приписів і їх однакового застосування органами виконавчої влади за результатами судового розгляду справ були оформлені правовими позиціями Трибуналу. Зазначені правові висновки регулярно оприлюднювалися Трибуналом.

Закон гарантував відкритість розгляду адміністративного спору та рівність сторін. Ця засада поширювалася як на стадію адміністративного провадження, так і судового розгляду.

Адміністративний орган виконавчої влади був зобов'язаний проводити розгляд заяви з викликом та участю зацікавлених сторін.

У Трибуналі розгляд справи зазвичай був відкритим і усним. У виняткових випадках, з огляду на міркування моралі та громадський порядок, Трибунал ухвалював рішення про закритий розгляд. У такому разі кожен учасник процесу мав право вимагати, щоб на засідання були допущені троє довірених осіб.

Усі докази подавалися на стадії адміністративного провадження. Трибунал не приймав до розгляду докази, які не були подані до адміністративного органу.

Право на судовий захист виникало за умови порушення суб'єктивного публічного права громадянина адміністративним органом влади. Порушення чи обмеження могло бути внаслідок прийняття органом виконавчої влади адміністративного акту. Суб'єкт звернення до Адміністративного трибуналу перед поданням скарги мав пройти процедуру адміністративного оскарження до найвищої інстанції в системі адміністративних органів влади.

Під час подання скарги до Трибуналу заборонялося ставити вимоги, що не були предметом розгляду в порядку адміністративного оскарження, або збільшувати вимоги під час публічного усного розгляду справи. Задоволення вимоги, яка не була сформульована у заяві, вважалось істотним порушенням адміністративного процесу.

Не можна було оскаржувати до Трибуналу правові акти, коли не було прийнято кінцеве рішення останньою інстанцією, яке вплинуло на права сторін.

Трибунал відмовляв в прийнятті до розгляду справи про оскарження рішення вищого органу, коли той своїм рішенням зобов'язував нижчу адміністративну інстанцію провести розслідування та прийняти відповідне розпорядження.

Закон визначав підстави повернення скарги стороні та відмову у відкритті провадження. До таких причин зараховував: брак компетенції Трибуналу для розгляду справи, пропущення строку на подання скарги, формальні недоліки скарги, наявність рішення у тій самій справі, відсутність легітимації (підстав) на подання скарги.

До підстав відсутності легітимації для подання скарги Трибунал зараховував випадки, коли скаржник посилався на порушення особистого інтересу, а не прав (згодом також правового інтересу), або вимагав лише захисту публічних інтересів замість своїх суб'єктивних прав.

Закон гарантував право на правову допомогу під час розгляду адміністративної справи. Ця засада реалізовувалася правом адвоката підписувати скаргу, подавати докази, бути присутнім та представляти інтереси скаржника під час розгляду справи.

Згідно з принципом безпосередності, під час ухвалення рішення брали участь лише ті радники Трибуналу, які були присутні протягом усього усного розгляду.

Рішення оголошували усно на тому ж засіданні з викладенням найважливіших його мотивів.

Ключові слова: Адміністративний трибунал, гласність, безпосередність, усність провадження, конституційні права громадян, публічна влада, нормативно-правовий акт загального характеру, індивідуальний правовий акт, скарга, рішення, право на судовий захист.

Постановка проблеми. “Довге XIX століття” – час наполегливої боротьби громадян з державою за встановлення нових суспільних відносин на підставі Конституції, розвитку парламентаризму та конституційного закріплення основоположних прав, свобод людини і громадянина, гарантій їхнього захисту від державних органів влади. Конституційне закріплення зазначених принципів та створення адміністративних судів стали важливими гарантіями розвитку правової держави. Тому дослідження створення, діяльності Адміністративного трибуналу в Австро-Угорській монархії, чи “австрійської моделі” адміністративного судочинства, є важливим чинником для реформування, вдосконалення адміністративного судочинства на сучасному етапі його розвитку.

Аналіз дослідження проблеми. Питання організації та діяльності Адміністративного трибуналу, судової практики з окремих питань були і досі є предметом наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців. Активна дискусія виникла ще на етапі розробки законопроектів. Одними з перших дослідників теоретико-правових підстав функціонування Трибуналу були С. Стажинський [27; 28; 29], О. Бальцер [6], Є. Лангрод [10], Б. Белявський [7], Є. Савіцький [26], Ю. Панейко [5]. Сучасні іноземні науковці А. Дзядзьо [9], П. Хвоста [8], М. Мокоша [11], А. Редзік [24] зосередились на питаннях організації, складі, діяльності та розвитку адміністративного судочинства. Правові основи створення та функціонування Адміністративного трибуналу стали предметом дослідження вітчизняних вчених М. Никифорака [2], М. Кобилецького [3; 4], М. Дзіковського [1]. Водночас засади здійснення адміністративного судочинства, питання провадження в адміністративних справах, його порушення як підстави для касаційного оскарження до Адміністративного трибуналу, практика Трибуналу з процесуальних питань досліджувалися побіжно.

Метою статті є дослідження засад провадження адміністративних справ органами державної влади та Адміністративним трибуналом сформованих Трибуналом у його висновках.

Виклад основного матеріалу. Адміністративне судочинство вважають одним з ефективних способів здійснення об'єктивного контролю за органами публічної влади та захисту прав громади від неналежного виконання державною адміністрацією своїх повноважень. На початку створення адміністративних судів відносини між громадянином та органами влади в адміністративному процесі відігравали другорядну роль, порівняно з інтересами спільноти [30, с. 416].

Адміністративні суди, як окрема ланка судів в системі судівництва, з'явилися у Франції в XVIII ст. Їх активне впровадження припадає на другу половину XIX ст. Сама ідея функціонування адміністративних судів, як окремої судової ланки в системі судів загальної юрисдикції, зазнала критики і спротиву наукового середовища та юристів-практиків [10, с. 54; 11, с. 54; 30, с. 416–417].

Як наслідок, у Європі утворилися кілька типів адміністративного судочинства: англійський та континентальний, який охоплював три моделі: французьку, пруську та австрійську.

За французькою моделлю розгляд адміністративних справ вилучено з-під юрисдикції системи загальних судів [31, с. 125]. Систему контролю за діяльністю адміністрації щодо законності її рішень було запроваджено за часів правління Наполеона Бонапарта. Державна Рада, яка була адміністративним органом, набула повноважень вирішувати адміністративні спори та здійснювати контроль за законністю виконання органами публічної влади покладених на них повноважень. Після падіння імперії та відновлення республіки у Франції Державна Рада отримала статус незалежного суду щодо розгляду адміністративних справ [4, с. 58]. Для французької адміністративної моделі судочинства засадничим є те, що юрисдикційний контроль адміністративних органів влади не може функціонувати поза виконавчою владою (*pouvoir exécutif*) [31, с. 125].

Пруська модель вважалася найдосконалішою, ґрунтувалася на принципі, що всі спори про права і обов'язки, які впливають з публічного права, є предметом розгляду адміністративного судочинства. Його мета – не лише захист особистих прав суб'єктів публічних відносин, а забезпечення цілісного правопорядку в державі через створення єдиної практики застосування правових норм у подібних правовідносинах. Реалізація цього завдання здійснювалася через залучення громадськості до розгляду адміністративних справ, розгляду усіма трьома судовими інстанціями спору по суті, а не тільки в порядку касації на підставі чинних правових актів (*a posteriori*), застосування принципу виключності (*enumeratio*) до податкових і поліційних спорів [10, с. 139, 152].

Австрійська модель (адміністративне судочинство Австрії (Австро-Угорщини) – вид адміністративного судочинства, характерною особливістю якого було те, що складалося з однієї судової інстанції – Адміністративного трибуналу, юрисдикція поширювалася на всю територію держави, діяльність відповідала принципу поділу влади.

Трибунал був повністю відокремлений від органів виконавчої влади [11, с. 54]. Завданням судочинства була охорона публічних суб'єктивних прав особи, визначених об'єктивним правом.

Тож адміністративний спір виникав завжди, коли органи державної адміністрації негативно впливали на гарантовані права особи.

Історія адміністративного судочинства Австрії бере початок у конституційному законі “Про судову владу” від 21.12.1867, який закріпив принцип незалежності суду від адміністрації [23]. Кожній особі гарантувалося право захисту перед Адміністративним трибуналом, у разі, коли вона вважала, що діями або рішенням адміністративних органів її права порушені [27]. Зокрема, зазначалося: “У всіх випадках, коли адміністративна влада має вирішувати згідно з чинними або майбутніми законами про взаємно суперечливі вимоги приватних осіб, особа, чиї приватні права порушені таким рішенням, має право шукати засоби захисту проти іншої сторони у звичайному судовому порядку. Якщо ж поза цими випадками хтось вважає, що певним рішенням або розпорядженням адміністративної влади порушено його права, він має право звернутися до Адміністративного Трибуналу для вирішення спору у відкритому усному провадженні проти представника адміністративної влади. Випадки, коли спір розглядав Адміністративний Трибунал, його склад, порядок провадження перед ним, визначаються окремим законом” [9, с. 146].

Однак від конституційного закріплення до початку діяльності Адміністративного трибуналу минуло чимало часу. Однією з причин відтермінування була дискусія компетентності Трибуналу, з огляду на діяльність та повноваження Державного Трибуналу та загальних судів [24, с. 27].

Адміністративний трибунал розпочав роботу 02.07.1876 р. та складався з 12 суддів на підставі Закону “Про створення адміністративного Трибуналу” від 22.10.1875 [32]. Повноваження керівника, порядок формування колегій (сенатів), їхній склад, прийняття рішень та розгляду справ визначалися Порядком вчинення дій Цісарсько-королівського адміністративного трибуналу [25].

Трибунал поширював свою діяльність на всю територію Австро-Угорщини. З кожним роком завантаженість суддів зростала, відтак і тривалість розгляду справ.

Був компетентним лише тоді, коли йшлося про захист публічного суб'єктивного права – претензії особи до держави, коли вважала, що обмежено або порушено її публічне суб'єктивне право внаслідок протиправного рішення органу адміністративної влади, виданого з порушенням закону. Під адміністративною владою у цьому контексті розуміли органи державної адміністрації, органи крайового, повітового та гмінного (громадського) самоврядування [10, с. 155].

Трибунал не мав повноважень до справ, в яких адміністративна влада своїм рішенням розв'язувала спір між двома приватними сторонами, а не між публічною і приватною стороною, або ж коли сторона зазнала порушення свого приватного суб'єктивного права – а не публічного.

Адміністративний трибунал виступав лише судом касаційної інстанції, не розглядав справ по суті, лише залишав у силі чи скасовував оскаржуване рішення та відправляв справу на новий розгляд.

Розгляд публічних спорів у порядку адміністративного оскарження та судового захисту здійснювався з дотриманням законом гарантованих принципів: права на судовий захист, гласності, безпосередності, усності провадження, права на правову допомогу та обов'язковості судового рішення.

Право на судовий захист від порушень з боку адміністративних органів влади не було абсолютним та виникало під час настання певних обставин: особа доводила порушення її суб'єктивного публічного права, а не інтересу; суб'єктом порушення виступав адміністративний орган влади; порушення чи обмеження сталося внаслідок прийняття органом виконавчої влади адміністративного акту; суб'єкт звернення до суду пройшов процедуру адміністративного оскарження до найвищої інстанції в системі адміністративних органів влади [27, с. 124–125; 28, с. 131].

Реалізовувалося шляхом подання скарги на рішення вищого адміністративного органу влади. Скаргу треба було подати до Трибуналу впродовж 60-ти днів з дати отримання рішення вищої інстанції (§ 14) [32].

Згідно з положенням параграфу 18 Закону від 22.10.1875, скаржник мав чітко вказати на реквізити оскаржуваного адміністративного рішення, а також окремі пункти, що є предметом скарги. Юридичне значення цього положення полягало в тому, що Трибунал перевіряв законність адміністративного рішення, зазвичай лише в межах висунутих у скарзі закидів. Закон також вимагав, щоб скарга була підписана адвокатом. До неї додавали оригінали або копії всіх доказів, на які покликалися у скарзі [32].

Право зупинення дії оскаржуваного акту належало до повноважень суб'єкта його видання, а не Трибуналу.

Обсяг повноважень був одним з актуальних питань у судовій практиці Трибуналу.

Щодо оскарження правових актів сформувалася правова позиція, що нормативні акти вищих органів влади, які містили норми загального характеру, є обов'язковими та не можуть бути оскаржені до Трибуналу, оскільки скарга може стосуватися лише ймовірно помилкового застосування загальної норми до конкретного випадку, тобто рішення або розпорядження, що порушує конкретні суб'єктивні права [14, с. 180].

Адміністративний трибунал виснував, що немає повноважень ухвалювати рішення у справах приватно-правових вимог сільського лікаря, що виникли у зв'язку з виконанням ним своїх професійних обов'язків на посаді в межах громади, або щодо вирішення питання, що стосується рішення крайового відділу з приводу врегулювання цієї суперечки в межах права. У першому випадку, такі справи повинні розглядатися звичайними судами, у другому – рішення ґрунтуються на міркуваннях корисності, а не на міркуваннях права [16, с. 338].

Заборонялося оскаржувати до Трибуналу правові акти, коли не було прийнято кінцеве рішення останньою інстанцією, що вплинуло на права сторін.

Трибунал відмовляв в прийнятті до розгляду справи про оскарження рішення вищого органу, коли той своїм рішенням зобов'язував нижчу адміністративну інстанцію провести повторний розгляд та прийняти відповідне розпорядження [13, с. 150].

Згідно зі судовою практикою Адміністративного трибуналу заборонялося під час подання скарги ставити вимоги, що не були предметом розгляду в порядку адміністративного оскарження [18, с. 341] або збільшувати вимоги під час публічного усного розгляду справи [15, с. 183].

Задоволення вимоги, яка не була сформульована у заяві, вважалось істотним порушенням адміністративного процесу [17, с. 339].

Закон визначав підстави повернення скарги стороні та відмову у відкритті провадження.

До них належали: брак компетенції Трибуналу для розгляду справи, пропущення строку на подання скарги, формальні недоліки скарги, наявність рішення у тій самій справі (*res iudicata*), відсутність легітимації (підстав) на подання скарги.

Формальними недоліками скарги вважали брак усіх реквізитів оскаржуваного акту, неподання копій додатків, доданих до скарги відповідно до кількості учасників справи, ненадання доказів правомочності адвоката підписувати скаргу [9, с. 173]. За таких обставин, Трибунал мав право повернути скаргу для усунення недоліків у чітко визначений ним термін.

До підстав відсутності легітимації для подання скарги Трибунал зарахував випадки, коли скаржник посилався на порушення особистого інтересу, а не прав (пізніше також правового інтересу), або вимагав лише захисту публічних інтересів замість своїх суб'єктивних прав.

За наявності підстав для повернення Трибунал постановляв ухвалу про відхилення скарги з формальних підстав на стадії попередньої оцінки (*a limine*), яка не підлягала оскарженню [9, с. 173].

Засади гласності (явності), безпосередності, усності провадження та обов'язковості судового рішення. Закон гарантував відкритість розгляду адміністративного спору та рівність сторін. Ця засада поширювалася як на стадію адміністративного провадження, так і судового розгляду.

Однією з гарантій гласності було те, що уповноважений орган виконавчої влади був зобов'язаний проводити розгляд заяви з викликом та участю зацікавлених сторін [20, с. 117].

У Трибуналі розгляд справи зазвичай був відкритим і усним. У виняткових випадках, з огляду на міркування моралі та громадський порядок, Трибунал мав повноваження ухвалити рішення про закритий розгляд. У такому разі кожен учасник процесу мав право вимагати, щоб на засідання були допущені троє довірених осіб [32, с. 90].

Закон про створення Адміністративного трибуналу передбачав лише один випадок, коли дозволялося ухвалити рішення без проведення публічного слухання – Трибунал встановлював, що під час винесення оскаржуваного рішення було порушено умови належного адміністративного провадження. Тоді справу відправляли на новий розгляд до адміністративного органу влади.

Можливості ухвалення рішень Трибуналом без проведення слухання були розширені завдяки новелізації закону від 22 жовтня 1875 року, виданій у 1905 році [9, с. 174.]. Дозволялося Трибуналу без слухання відхилити скаргу, яка ґрунтувалася винятково на твердженнях про порушення вимог належного адміністративного провадження, якщо він визнавав ці твердження безпідставними. Проте на таке рішення Трибуналу особа, яка подала скаргу, мала право подати протягом 30 днів заперечення з вимогою проведення слухання. У такому разі Трибунал призначав слухання.

Трибунал міг відмовитися від проведення слухання, якщо особа, яка подала скаргу, подала заяву про відмову від розгляду справи на слуханні. Однак це могло відбутися лише після того, як компетентний адміністративний орган (відповідачі або інші особи) після ознайомлення з позицією скаржника не подав клопотання про проведення слухання. Відмова від публічного слухання, виражена одного разу, не могла бути відкликана. Проте в скаргах до Трибуналу прохання про розгляд справи без слухання з'являлися доволі рідко [9, с. 174].

Докази подавалися на стадії адміністративного провадження. Трибунал не приймав на розгляд докази, які не були подані до адміністративного органу [40, с. 171].

Суб'єкт розгляду звернення громадян був зобов'язаний надати правову оцінку усім наявним в справі доказам. Ненадання вищими адміністративними органами влади оцінки доказів, поданих скаржником, що призвело до неправильного встановлення фактичних обставин справи та застосування правових норм, трактувалося, як істотне порушення процесу, було підставою до скасування рішення [41, с. 342]. Тому вища адміністративна інстанція була наділена правом перегляду справи повним обсягом чи перевірки певних обставин. В такому разі, виносилася ухвала про поновлення провадження або дослідження певних обставин у справі. Якщо дослідження обставин відбулося без прийняття процесуального рішення, такі дії кваліфікувалися Трибуналом як істотне порушення процесу [12, с. 208].

Перед вирішенням питання, чи було подано звернення у встановлені строки чи з пропуском, орган, що розглядав справу, зобов'язаний з власної ініціативи встановити, коли було вручено оскаржуване рішення стороні, що подає скаргу.

Рішення адміністративного органу про порушення строків не могло обмежуватися лише припущеннями, а мало спростувати докази, надані заявником [21, с. 149].

Під час ухвалення рішення, згідно з принципом безпосередності, брали участь лише ті радники Трибуналу, які були присутні протягом усього усного розгляду. Основний склад сенату, який проводив розгляд справи, становив чотирьох радників і голову [32, с. 87].

Рішення оголошувалися усно на тому ж засіданні з викладенням найважливіших його мотивів. Коли це було неможливо зробити, тоді Адміністративний трибунал призначав дату оголошення повного тексту рішення. Трибунал проголошував рішення публічно навіть тоді, коли учасники справи не були присутні чи покинули залу [32, с. 91].

Право на правничу допомогу було одним з конституційних прав громадян. Реалізовувалося правом адвокатів подавати скаргу в інтересах клієнта, збирати і подавати докази, представляти інтереси на стадії адміністративного та судового розгляду [32, с. 88, 90, 92].

З метою покращення діяльності Адміністративного трибуналу 09.03.1907 р. послі Галицького Крайового Сейму у Львові внесли пропозицію про створення Крайового адміністративного трибуналу. Авторами проєкту вважають професора Станіслава Стажинського та доктора Здіслава

Прухніцького [24, с. 37]. Законопроект складався з 51 пункту та передбачав створення крайової інстанції адміністративного суду – Крайовий адміністративний трибунал у Львові, юрисдикція якого мала поширюватися на Королівство Галичини і Володимирії з Великим Князівством Краківським. Згідно з проектом, Крайовий трибунал мав вирішувати справи про порушення прав рішеннями органів влади, що суперечить закону чи вирішення спору адміністративними органами з порушенням закону. Під адміністративними органами влади, проти яких можна подати скаргу чи оскаржити рішення, розуміли державну політичну владу, Галицьке намісництво, крайові, повітові та територіальні органи врядування. Рішення Крайового адміністративного трибуналу могли оскаржуватися в порядку апеляції до Адміністративного трибуналу у Відні. На відміну від засадничого Закону, проект передбачав низку процесуальних новел. Зокрема, пропонували справи незначної складності, в яких предметом спору було не дослідження фактичних обставин (спір “факту”), а питання застосування права (спір “права”), розглядати за спрощеною процедурою – усно в судовому засіданні (§25) [22]. Хоч проект не реалізовано, але він підняв на новий рівень дискусію про реформування адміністративного судочинства з метою послаблення центральної влади та посилення крайових органів самоврядування, громадських організацій в коронному краї – Королівстві Галичини і Володимирії з Великим Князівством Краківським.

Висновки. Конституційні реформи в Австро-Угорській монархії сприяли кристалізації та закріпленню невід’ємних політичних прав і свобод (загальних прав громадян), гарантій їх захисту. Громадянам гарантувалася свобода дій та поведінки, яка обмежувалася винятково правами інших громадян та захистом законодавчо визначеного загального публічного добробуту. Основними конституційними політичними правами громадян були свобода вільного пересування, право виїзду за кордон, вільного вибору професії та рівного доступу до державної служби, непорушність права приватної власності та можливість її примусового вилучення лише для задоволення публічного інтересу, право таємниці листування, свобода світогляду, віровизнання, слова, друку, право на освіту та використання рідної мови, право на об’єднання громадян, гарантія рівності народів, що населяли державу. Держава була відповідальною за їх порушення. Конституційні гарантії та зобов’язання між державою та громадянином зумовили визначення засад та порядку вирішення спорів у разі їх порушення. Адміністративний трибунал став вищою касаційною судовою інстанцією в системі вирішення публічних спорів. Їх розгляд здійснювався з дотриманням принципів: права на судовий захист, гласності, безпосередності, усності провадження, права на правову допомогу та обов’язковості судового рішення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дзіковський М. (2022). Структура та склад Адміністративного Трибуналу Австрії (1875–1918). *Часопис Київського університету права*. № 1. С. 22–26.
2. Никифорак М. (2000). Судоустрій на Буковині у 1774–1918 рр. *Науковий Вісник Чернівецького університету. Правознавство*. Вип. 100. Чернівці. С. 35–34.
3. Кобилецький М. (2022). Спроба створення крайового Адміністративного Трибуналу в Галичині в 1907 р. *Проблеми державотворення захисту прав людини в Україні. Матеріали XXVIII звітної, науково-практичної конференції*. 3–4 лютого 2022 року. Львів. С. 95–99.
4. Кобилецький М., Паславська Н. (2023). Становлення і розвиток адміністративної юстиції у Франції у кінці XVIII – XIX століть. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. Вип. 76. С. 50–60.
5. Панейко Ю. (1949). Наука адміністрації й адміністративного права. *Загальна частина*. Авгсбург.
6. Balzer Oswald. (1899). *Historia ustroju Austrii w zarysie*. Lwów.
7. Bielawski Boleslaw. (1920). *Sądy administracyjne w Polsce. Dziennik urzędowy Ministerstwa Sprawiedliwości*. Warszawa. Nr. 1. S. 15–26.
8. Chvosta Peter. (2022). “Reforma stulecia “Sądownictwa Administracyjnego w Austrii – “Nowa era” także dla sądownictwa administracyjnego w państwach młodej demokracji w Europie? *Acta Universalis Lodziensis. Folia Iuridica* 98. S. 37–54. DOI: 10.18778/0208-6069.98.03

9. Dziadzio Andrzej. (2001). *Monarchia konstytucyjna w Austrii (1867 – 1914). Władza – Obywatel – Prawo*. Kraków. Langrod Jerzy Stefan. (1925). *Zarys sądownictwa administracyjnego ze szczególnem uwzględnieniem sądownictwa administracyjnego w Polsce*. Warszawa.
10. Langrod Jerzy Stefan. (1925). *Zarys sądownictwa administracyjnego ze szczególnem uwzględnieniem sądownictwa administracyjnego w Polsce*. Warszawa.
11. Mąkosza Mateusz. (2014). *Sądownictwo administracyjne w Polsce. Geneza – Ustrój – Funkcjonowanie*. Radom: Radomskie Towarzystwo Naukowe.
12. Orzeczenie z dnia 5 maja 1897 1. 2561 Budw. Nr. 10680. (1899). *Przegląd Prawa i Administracji*. Redaktor Ernest Till. Rocznik dwudziesty czwarty. Lwów. S. 208.
13. Orzeczenie z dnia 8 lipca 1897. 1. 3859 Budw. Nr. 10919. (1900). *Przegląd Prawa i Administracji*. Redaktor Ernest Till. Rocznik dwudziesty piąty. Lwów. S. 150.
14. Orzeczenie z dnia 23 września 1897 I. 3761 Budw. Nr. 10966. (1900). *Przegląd Prawa i Administracji*. Redaktor Ernest Till. Rocznik dwudziesty piąty. Lwów. S. 180.
15. Orzeczenie z dnia 30 września 1897. 1. 5039 Budw. Nr. 1099-3. (1900). *Przegląd Prawa i Administracji*. Redaktor Ernest Till. Rocznik dwudziesty piąty. Lwów. S. 183.
16. Orzeczenie z dnia 25. listopada 1897 1. 6052 Budw. Nr. 11184. (1900). *Przegląd Prawa i Administracji*. Redaktor Ernest Till. Rocznik dwudziesty piąty. Lwów. S. 338.
17. Orzeczenie z dnia 30 listopada 1897 I. 2548 Budw. (1900). *Przegląd Prawa i Administracji*. Redaktor Ernest Till. Rocznik dwudziesty piąty. Lwów. S. 339.
18. Orzeczenie z dnia 11. grudnia 1897. 1. 6475 Budw. Nr. 11235. (1900). *Przegląd Prawa i Administracji*. Redaktor Ernest Till. Rocznik dwudziesty piąty. Lwów. S. 341.
19. Orzeczenie z dnia 20 grudnia 1897. I.2706 ex. (1900). *Przegląd Prawa i Administracji*. Redaktor Ernest Till. Rocznik dwudziesty piąty. Lwów. S. 342.
20. Orzeczenie z dnia 3 listopada 1899 1. 8702 Budw. Nr. 13.312. (1903). *Przegląd Prawa i Administracji*. Redaktor Ernest Till. Rok XXIX. Lwów. S. 117.
21. Orzeczenie z dnia 7. kwietnia 1903 1. 4223 Budw. Nr. 1688. (1905). *Przegląd Prawa i Administracji*. Redaktor Ernest Till. Rok XXX. Lwów. S. 149.
22. Projekt ustawy krajowej o toku instancji administracyjnych w Królestwie Galicji i Lodomerji z Wielkim Księstwem Krakowskim i o Krajowym Trybunale administracyjnym. Początki sądownictwa administracyjnego w monarchii habsburskiej w świetle prasy z epoki i opinii prawników galicyjskich. Próba utworzenia sądownictwa administracyjnego w Galicji w 1907 r. W 95. rocznicę utworzenia Najwyższego Trybunału Administracyjnego 1922–2017. Redakcja naukowa dr. Nna Rossmanith. Warszawa. S. 25–48.
23. Państwowa ustawa zasadnicza z dnia 21 grudnia 1867 r. o władzy sędziowskiej (1867). *Dziennik ustaw państwa królestw i krajów w Radzie państwa reprezentowanych*. Nr. 144.
24. Redzik Adam. (2019). Początki sądownictwa administracyjnego w monarchii habsburskiej w świetle prasy z epoki i opinii prawników galicyjskich. Próba utworzenia sądownictwa administracyjnego w Galicji w 1907 r. W 95. rocznicę utworzenia Najwyższego Trybunału Administracyjnego 1922–2017. Redakcja naukowa dr. Nna Rossmanith. Warszawa. S. 25–48.
25. Rozporządzenie całego ministerstwa z dnia 5 sierpnia 1876 którem ogłasza się Porządek czynności c.k. Trybunału administracyjnego. (1876). *Dziennik ustaw państwa dla królestw i krajów w Radzie państwa reprezentowanych*. Rok 1876. Część XXIX. 8 sierpnia. S. 231–239.
26. Sawicki J. Sądy administracyjne w Polsce. (1920). *Dziennik urzędowy Ministerstwa Sprawiedliwości*. N 3. S. 178 – 188.
27. Starzyński Stanisław. (1876). O kompetencji Trybunału Administracyjnego. *Przegląd Sądowy i Administracyjny*. 12 kwietnia. Nr. 15. S. 123–125.
28. Starzyński Stanisław. (1876). O kompetencji Trybunału Administracyjnego. *Przegląd Sądowy i Administracyjny*. 19 kwietnia. Nr. 16. S. 131–133.
29. Starzyński Stanisław. (1876). O kompetencji Trybunału administracyjnego. *Przegląd Sądowy i Administracyjny*. Lwów. 3 maja. N. 18. S. 147–150.
30. Tarnowska Anna. (2006). Sądownictwo administracyjne II RP a pruski model sądownictwa administracyjnego. *Studia z Dziejów Państwa i Prawa Polskiego*. T. 9. S. 415–444. DOI: 10.18778/7171-955-8.25
31. Wiązek Paweł. (2014). Sądownictwo administracyjne na ziemiach polskich pod zaborami. *Acta Universitatis Wratislaviensis. PRAWO*. CCCXVI/2. N 3602. Wrocław. S. 121–133.
32. Ustawa z dnia 22 października 1875 o ustanowieniu Trybunału administracyjnego. (1876). *Dziennik ustaw państwa dla królestw i krajów w Radzie państwa reprezentowanych*. Część XIII. Wydana i rozesłana dnia 2 kwietnia 1876. S. 85–92.

REFERENCES

1. Dzikovskiy, M. (2022). *Struktura ta sklad Administratyvnogo Trybunalu Austrii (1875–1918)*. [Structure and composition of the Austrian Administrative Tribunal (1875–1918)]. Chasopys Kyivskogo universytetu prava. No. 1. P. 22–26. [In Ukrainian].
2. Nykyforak, M. (2000). *Sudoustryi na Bukovyni u 1774–1918 rr.* [Judicial System in Bukovyna in 1774–1918]. Naukovyy Visnyk Chernivets'kogo universytetu. Pravo navstvo. Vyp. 100. Chernivci. P. 35–34. [In Ukrainian].
3. Kobyletskyj, M. (2022). *Sproba stvorennia krajovogo Administratyvnogo Trybunalu v Halychyni v 1907 r.* [An attempt to establish a regional administrative tribunal in Galicia in 1907]. Problemy derzavotvorennia zachystu prav ludyny v Ukraini. Materialy XXVIII zvitnoi naukovo-praktychnoi konferencyi. 3–4 lutogo 2022 roky, Lviv. P. 95–99. [In Ukrainian].
4. Kobyletskyj, M., Paslavska, N. (2023). *Stanovlennia i rozvytok administratyvnoi justycyi u Francyi u kinci XVIII–XIX stolit.* [Formation and development of administrative justice in France in the late eighteenth and nineteenth centuries]. Visnyk Lvivs'kogo universytetu. Seria jurydychna. Vyp. 76. P. 50–60. [In Ukrainian].
5. Panejko, J. (1949). *Nauka administracyi i administratyvnoho prava*. [The science of administration and administrative law]. Zahalna chastyna. Augsburg. [In Ukrainian].
6. Balzer, Oswald. (1899). *Historia ustroju Austrii w zarysie*. Lwów. [In Ukrainian].
7. Bielawski, Boleslaw. (1920). *Sądy administracyjne w Polsce*. Dziennik urzędowy Ministerstwa Sprawiedliwości. Warszawa. No. 1. P. 15–26. [In Ukrainian].
8. Chvosta, Peter. (2022). *“Reforma stulecia “Sądownictwa Administracyjnego w Austrii – “Nowa era” także dla sądownictwa administracyjnego w państwach młodej demokracji w Europie?”* Acta Universialis Lodziensis. Folia Iuridica 98. P. 37–54. DOI: 10.18778/0208-6069.98.03 [In Ukrainian].
9. Dziadzio, Andrzej. (2001). *Monarchia konstytucyjna w Austrii (1867–1914)*. Władza – Obywatel – Prawo. Kraków. Langrod Jerzy Stefan. (1925). *Zarys sądownictwa administracyjnego ze szczególnem uwzględnieniem sądownictwa administracyjnego w Polsce*. Warszawa. [In Ukrainian].
10. Langrod, Jerzy Stefan. (1925). *Zarys sądownictwa administracyjnego ze szczególnem uwzględnieniem sądownictwa administracyjnego w Polsce*. Warszawa. [In Ukrainian].
11. Mąkosza, Mateusz. (2014). *Sądownictwo administracyjne w Polsce*. Geneza – Ustrój – Funkcjonowanie. Radom: Radomskie Towarzystwo Naukowe. [In Ukrainian].
12. Orzeczenie z dnia 5 maja 1897 1. 2561 Budw. No. 10680. (1899). *Przegląd Prawa i Administracji*. Redaktor Ernest Till. Rocznik dwudziesty czwarty. Lwów. P. 208. [In Ukrainian].
13. Orzeczenie z dnia 8 lipca 1897. 1. 3859 Budw. No. 10919. (1900). *Przegląd Prawa i Administracji*. Redaktor Ernest Till. Rocznik dwudziesty piąty. Lwów. P. 150. [In Ukrainian].
14. Orzeczenie z dnia 23 września 1897 I. 3761 Budw. No. 10966. (1900). *Przegląd Prawa i Administracji*. Redaktor Ernest Till. Rocznik dwudziesty piąty. Lwów. P. 180. [In Ukrainian].
15. Orzeczenie z dnia 30 września 1897. 1. 5039 Budw. No. 1099-3. (1900). *Przegląd Prawa i Administracji*. Redaktor Ernest Till. Rocznik dwudziesty piąty. Lwów. P. 183. [In Ukrainian].
16. Orzeczenie z dnia 25. listopada 1897 1. 6052 Budw. No. 11184. (1900). *Przegląd Prawa i Administracji*. Redaktor Ernest Till. Rocznik dwudziesty piąty. Lwów. P. 338. [In Ukrainian].
17. Orzeczenie z dnia 30 listopada 1897 I. 2548 Budw. (1900). *Przegląd Prawa i Administracji*. Redaktor Ernest Till. Rocznik dwudziesty piąty. Lwów. P. 339. [In Ukrainian].
18. Orzeczenie z dnia 11. grudnia 1897. 1. 6475 Budw. No. 11235. (1900). *Przegląd Prawa i Administracji*. Redaktor Ernest Till. Rocznik dwudziesty piąty. Lwów. P. 341. [In Ukrainian].
19. Orzeczenie z dnia 20 grudnia 1897. I. 2706 ex. (1900). *Przegląd Prawa i Administracji*. Redaktor Ernest Till. Rocznik dwudziesty piąty. Lwów. P. 342. [In Ukrainian].
20. Orzeczenie z dnia 3 listopada 1899 1. 8702 Budw. No. 13.312. (1903). *Przegląd Prawa i Administracji*. Redaktor Ernest Till. Rok XXIX. Lwów. P. 117. [In Ukrainian].
21. Orzeczenie z dnia 7. kwietnia 1903 1. 4223 Budw. No. 1688. (1905). *Przegląd Prawa i Administracji*. Redaktor Ernest Till. Rok XXX. Lwów. P. 149. [In Ukrainian].
22. *Projekt ustawy krajowej o toku instancji administracyjnych w Królestwie Galicji i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim i o Krajowym Trybunale alvanistracyjnym*. Początki sądownictwa administracyjnego w monarchii habsburskiej w świetle prasy z epoki i opinii prawników galicyjskich. Próba

utworzenia sądownictwa administracyjnego w Galicji w 1907 r. W 95. rocznicę utworzenia Najwyższego Trybunału Administracyjnego 1922–2017. Redakcja naukowa dr. Nna Rossmanith. Warszawa. P. 25–48. [In Ukrainian].

23. Państwowa ustawa zasadnicza z dnia 21 grudnia 1867 r. o władzy sędziowskiej. (1867). *Dziennik ustaw państwa królestw i krajów w Radzie państwa reprezentowanych*. No. 144. [In Ukrainian].

24. Redzik, Adam. (2019). *Początki sądownictwa administracyjnego w monarchii habsburskiej w świetle prasy z epoki i opinii prawników galicyjskich*. Próba utworzenia sądownictwa administracyjnego w Galicji w 1907 r. W 95. rocznicę utworzenia Najwyższego Trybunału Administracyjnego 1922–2017. Redakcja naukowa dr. Nna Rossmanith. Warszawa. P. 25–48. [In Ukrainian].

25. Rozporządzenie całego ministerstwa z dnia 5 sierpnia 1876 którym ogłasza się Porządek czynności c.k. Trybunału administracyjnego. (1876). *Dziennik ustaw państwa dla królestw i krajów w Radzie państwa reprezentowanych*. Rok 1876. Część XXIX. 8 sierpnia. P. 231–239. [In Ukrainian].

26. Sawicki, J. Sądy administracyjne w Polsce. (1920). *Dziennik urzędowy Ministerstwa Sprawiedliwości*. N 3. P. 178–188. [In Ukrainian].

27. Starzyński, Stanisław. (1876). *O kompetencji Trybunału Administracyjnego*. Przegląd Sądowy i Administracyjny. 12 kwietnia. No. 15. P. 123–125. [In Ukrainian].

28. Starzyński, Stanisław. (1876). *O kompetencji Trybunału Administracyjnego*. Przegląd Sądowy i Administracyjny. 19 kwietnia. No. 16. P. 131–133. [In Ukrainian].

29. Starzyński, Stanisław. (1876). *O kompetencji Trybunału administracyjnego*. Przegląd Sądowy i Administracyjny. Lwów. 3 maja. No. 18. P. 147–150. [In Ukrainian].

30. Tarnowska, Anna. (2006). *Sądownictwo administracyjne II RP a pruski model sądownictwa administracyjnego*. Studia z Dziejów Państwa i Prawa Polskiego. T. 9. P. 415–444. DOI: 10.18778/7171-955-8.25. [In Ukrainian].

31. Wiązek, Paweł. (2014). *Sądownictwo administracyjne na ziemiach polskich pod zaborami*. Acta Universitatis Wratislaviensis. PRAWO. CCCXVI/2. N 3602. Wrocław. P. 121–133. [In Ukrainian].

32. Ustawa z dnia 22 października 1875 o ustanowieniu Trybunału administracyjnego. (1876). *Dziennik ustaw państwa dla królestw i krajów w Radzie państwa reprezentowanych*. Część XIII. Wydana i rozesłana dnia 2 kwietnia 1876. P. 85–92. [In Ukrainian].

Дата надходження статті: 12.04.2025 р.

Stepan BILOSTOTSKYY

Ivan Franko National University of Lviv,
PhD in Law, Associate Professor at the Department
of Ancient History of Ukraine and Special Branches
of Historical Science, Faculty of History
stepan.bilostotskyy@lnu.edu.ua
ORCID: 0009-0000-7475-1892

PRINCIPLES OF ADMINISTRATIVE PROCEEDINGS IN THE PRACTICE OF THE ADMINISTRATIVE TRIBUNAL OF AUSTRIA – HUNGARY (1876–1914)

The article is devoted to the study of the principles governing the consideration of administrative cases by public authorities and the Administrative Tribunal of the Austro-Hungarian Constitutional Monarchy.

The constitutional entrenchment of such principles as the separation of powers, popular sovereignty, parliamentarism, democracy, self-government of local communities, citizens' rights and freedoms, judicial protection of citizens' rights, the accountability of state authorities to citizens and the establishment of administrative courts became essential guarantees for the development of a Law-Governed State. The function of protecting citizens' rights from administrative authorities and local self-government institutions was assigned to administrative courts. In the beginning of the twentieth century, the English and the Continental models of administrative justice functioned in Europe. The

latter included the French, Prussian, and Austrian systems. A distinctive feature of the Austrian model was that it consisted of a single judicial instance – the Administrative Tribunal, whose jurisdiction extended across the entire territory of the state, its activities complied with the principle of separation of powers. The Tribunal's decisions had the nature of a precedent.

The Administrative Tribunal functioned solely as a court of cassation, not examining cases on the merits, but only upholding or overturning the challenged decision and remanding the case for reconsideration.

The resolution of public disputes through administrative appeals and judicial protection was carried out in accordance with principles guaranteed by law: the right to judicial protection, publicity, immediacy, orality, the right to legal aid, and the binding nature of court decisions.

The understanding of legal provisions and their uniform application by executive authorities as a result of judicial consideration of the case were formalized in the legal opinions of the Tribunal. These legal opinions were regularly published by the Tribunal.

The law guaranteed the openness of administrative dispute proceedings and the equality of the parties. This principle applied to the stage of administrative procedure as well as judicial consideration.

The administrative body of the executive authority was obliged to conduct the consideration of a claim with the summons and participation of the interested parties.

Case hearings in the Tribunal were generally public and oral. In exceptional cases, for reasons of morality and public order, the Tribunal had the authority to decide on a closed hearing. In such cases, each party to the process had the right to request that three trustees be allowed to attend the session.

All evidence was submitted at the stage of administrative proceedings. The Tribunal did not accept evidence that had not been presented to the administrative authority.

The right to judicial protection arose if a citizen's subjective public right had been violated by an administrative authority. Such a violation or restriction occurred as a result of the issuance of an administrative act by an executive body. An appellant applying to the Administrative Tribunal had to first complete the procedure of administrative appeal to the highest instance within the system of administrative authorities.

When submitting a complaint to the Tribunal, it was prohibited to introduce claims that had not been a subject of the administrative appeal or to expand the claims during the public oral hearing. Granting a claim that had not been formulated in the original application was deemed a significant violation of administrative procedure.

It was not possible to challenge legal acts in the Tribunal if a final decision that could potentially affect the rights of the parties had not yet been made by the highest instance.

The Tribunal refused to accept the appeal case for review when the higher authority, by its decision, obligated the lower administrative instance to conduct an investigation and issue the appropriate order.

The law defined the grounds for returning a complaint to the party and for refusing to initiate proceedings. Such grounds included: lack of jurisdiction of the Tribunal, missing the time limit for filing the complaint, formal deficiencies in the complaint, the existence of a decision in the same matter, or absence of standing (grounds) to file the complaint.

The Tribunal referred to the grounds for the absence of standing in cases where the complainant referred only to a violation of personal interest rather than rights (and later, legal interest), or demanded exclusively the protection of public interests instead of their subjective rights.

The law guaranteed the right to legal aid during the consideration of an administrative case. This principle was ensured through the right of an attorney to sign the complaint, submit evidence, be present and represent the complainant's interests during the hearing.

According to the principle of immediacy, only those Tribunal councillors who were present throughout the oral hearing participated in the deliberation process.

The decisions were announced orally at the same session with the presentation of their most significant reasoning.

Keywords: Administrative Tribunal, publicity, immediacy, orality of proceedings, constitutional rights of citizens, public authority, legislative act of a general nature, individual legal act, complaint, proceedings, right to judicial protection.